

ספרים

היוצאים לאור

על-ידי

חברת מקיצי נרדמים

תש"ס

ראשי החברה

הוועד הפועל בישראל (ירושלים)

עזרא פליישר
יושב ראש

חיים זלמן דימיטרובסקי
יעקב זוסמן
מרדכי עקיבא פרידמן
יונה פרנקל

ישראל משה תא-שמע
מזכיר כבוד

אורי ארליך
מזכיר

חברי כבוד

שניאור זלמן ליימן, ניו-יורק
שמואל סירא, פריז
יוסף קאפח, ירושלים
בנימין ריצ'לר, ירושלים
יהודה רצהבי, תל-אביב
אברהם שישא הלוי, לונדון

מלאכי בית-אריה, ירושלים
זאב בן-חיים, ירושלים
מאיר בניהו, ירושלים
משה גיל, תל-אביב
נפתלי וידר, ירושלים
שלום טואטי, ירושלים

מנחם חיים שמלצר, ניו-יורק

רבי אלעזר בירבי קליר קדושתאות ליום מתן תורה

RABBI EL'AZAR BIRABBI KILIRI
HYMNI PENTECOSTALES

EDIDIT
PROLEGOMINIS NOTISQUE INSTRUXIT

אשר הוציא

SHULAMIT ELIZUR

SUMPTIBUS SOCIETATIS MEKIZE NIRDAMIM
HIEROSOLYMIS MM

רבי אלעזר בירבי קליר קדושתאות ליום מתן תורה

ההדירה

והוסיפה מבוא וביאורים

שולמית אליצור

הוצאת מקיצי נרדמים

ירושלים תש"ס

ספר זה מתפרסם בסיוע

הקרן על שם צ'רלס וולפסון

המכון למדעי היהדות, האוניברסיטה העברית בירושלים

הקתדרה לחקר הפיוט ולהוראתו על שם חיים מנחם ליהמן ז"ל

והמפעל לחקר שירת הקודש שבתמיכת משרד הדתות

אוניברסיטת בר-אילן

מסת"ב 965-462-004-9 ISBN

©

כל הזכויות שמורות להוצאת מקיצי נרדמים

נדפס בישראל

בדפוס גרפית בע"מ, ירושלים

Printed in Israel

לבננו ברוך הי"ו

בהגיעו למצוות

בראש חודש סיוון תש"ס

יזכה 'ויקח לוית חן בתורה

תוכן העניינים

11	פתח דבר
	מבוא
13	א. פתיחה
13	ב. הקדושתא הקלאסית לשבועות: תבניות
16	ג. תכנים ייחודיים בקדושתאות לשבועות
18	ד. הקדושתאות הקליריות לשבועות: מקורות ושאלות ייחוס
21	1. ארץ מטה
24	2. אפסי חוג
34	3. אאדרה ארוממה
38	4. אלפים קדומה
39	5. איזון שמע יקרה
40	6. [שיר...] אמונה בלחשי
41	7. אודרו בעוז
41	8. הסילוק אלה החוקים
42	9. הסילוק אדון עולמים היום בהיגלות
43	10. הקדושתא [בחודש א...]
45	11. הסדר אראלי ערפל
48	ה. תבניות מרכיבי הקדושתאות הקליריות לשבועות
48	1. החוליה הראשונה
53	2. החוליה השנייה
56	3. סדר עולם
58	4. סדר הדיברין
60	5. הסילוק
60	6. פיוטי הקדושה
62	ו. חריזה ומשקל
65	ז. תכנים ייחודיים בקדושתאות הקליריות לשבועות
65	1. תכנים מרכזיים וארגונים
67	2. מדוע לא ניתנה התורה לאברהם, ליצחק וליעקב?
73	3. 'צנזורה' בסדרים לשבועות
74	4. בכורים וביכורים
75	5. הלל ושמאי אחים?
76	6. מדרשים שנעלם מקורם

79	ח. ענייני הלכה ומנהג
79	1. קריאת התורה וההפטרה: המנהג הרווח
80	2. קריאת 'כל הבכור'
81	3. מנהגים אחרים
82	ט. לשון וסגנון
83	י. המהדורה שלפנינו

הקדושתאות ליום מתן תורה

89	א. ארץ מטה
143	ב. אפסי חוג
206	ג. אאדרה ארוממה
220	ד. אלפים קדומה
229	ה. איזון שמע יקרה
231	ו. שיר... אמונה בלחשי
234	ז. אודרו בעוז
240	ח. אלה החוקים
248	נספח א: בחודש א...
260	נספח ב: אראלי ערפל

מקורות ושינויי נוסח

283	א. ארץ מטה
294	ב. אפסי חוג
299	ג. אאדרה ארוממה
301	ד. אלפים קדומה
301	ה. איזון שמע יקרה
302	ו. שיר... אמונה בלחשי
302	ז. אודרו בעוז
302	ח. אלה החוקים
303	נספח א: בחודש א...
303	נספח ב: אראלי ערפל

רשימות ומפתחות

309	ביבליוגרפיה
315	לוח הכינויים
320	מפתח הכינויים
330	מפתח כתבי היד
332	מפתח הפיוטים שנזכרו במבוא
334	מפתח הפיוטים שנדפסו בספר

פתח דבר

ומהר סיני קבלו תורה
מפי מלך עוטה אורה

בספר זה באות מספר קדושתאות, חלקן מקיפות יותר וחלקן קטועות, שכתב גדול הפייטנים הקלסיים בארץ ישראל, ר' אלעזר בירבי קליר, לכבוד יום מתן תורה. הקדושתאות שכתבו פייטנינו הקדומים לכבוד יום זה הן מן השיאים המופלאים של שירתם, ופיוטי הקלירי הם ראש ויסוד להם. בולטות במיוחד כמה יצירות מקיפות, הממחישות את עוצם תפארתו של מעמד הר סיני על החרדה והאימה שנלוו אליו, מתארות את גדולת התורה ועוסקיה ומפארות את עם ישראל שזכה לקבל את התורה. הקורא בהן חש שאכן 'אין העולם יכול לעמוד בלא תורה', ו'התורה חיים לעולם' (תנחומא כי תבא ג).

הפיוטים שבספר נלקטו מתוך עשרות כתבי יד, והם מלווים בביאורים מקיפים ובמבוא המתאר את לבטי ייחוסם למשורר, תבניותיהם ותוכניהם המיוחדים. במדור מיוחד מצוינים מקורות הפיוטים וחילופי הנוסח ביניהם.

רבים ממורי, תלמידי, ידידי ובני משפחתי ליוו את מעשה הספר וסייעוני בעצותיהם. ראש לכולם יעמוד על הברכה ידידי ד"ר יחיאל קארה, אשר קרא בעיון את הספר כולו והצילני מכמה שיבושים. מורי פרופ' עזרא פליישר, יושב ראש חברת מקיצי נרדמים אשר קיבלה על עצמה את הוצאת הספר לאור, קרא אף הוא את מבוא הספר והעיר הערות חשובות. הוריי, מאיר ולאה חובב, עזרוני גם הם בהגהת הספר. פרופ' יונה פרנקל, אברהם בנו ומר משה שפרבר הקדישו מזמנם לסייעני והאירו את עיניי בכמה סוגיות. הגדיל לעשות בעלי בנימין, אשר קיבל על עצמו את סידור הספר ועימודו, ושיווה לו את מראהו הנאה. לכולם נתונה תודתי מקרב הלב. ישלם ה' פועלם ומעשה ידיהם ירצה.

'בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני' (שמ' יט, א). 'ביום הזה', הוא ראש חודש סיוון, זכו ישראל והוכשרו לקבל את התורה בלב אחד, כאיש אחד. ביום הזה זכה גם בני ברוך לראות אור עולם. עתה, בעת קבלת התורה הפרטית שלו עם הגיעו לעול מצוות, זכיתי להקדיש לו ספר זה, העוסק כולו בשבח התורה והמצוות. יתן ה' ונראהו גדל בתורה, ויקוים בו מקרא שכתוב 'בהתהלך תנחה אתך, בשכבך תשמר עליך, והקיצות היא תשיחך' (מש' ו, כב).